

УДК 021:316:3:004

СУЧАСНА БІБЛІОТЕКА В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Малютіна Оксана Федорівна, бібліотекар
наукової бібліотеки ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»

***Анотація:** У статті висвітлюються питання потреб сучасного інформаційного суспільства. Роль і місце бібліотек вищих навчальних закладів в інформатизації суспільства.*

***Ключові слова:** інформаційне суспільство, інформаційні ресурси, бібліотека ВНЗ, інформаційні технології, електронні бази даних.*

Інформація – це один з найважливіших видів ресурсів сучасного суспільства, поряд з матеріальним та енергетичним, який представлений у вигляді документів у бібліотеках, архівах, музеях тощо.

На процесі інформатизації суспільства в усіх сферах діяльності вплинули дві важливі події. Це прийняття Указу Президента України № 663/97 від 17 червня 1997 року „Про невідкладні заходи щодо впровадження системи здійснення державної інформаційної політики та удосконалення державного регулювання інформаційних відносин” і Закону України № 74/98-ВР від 04.02.1998 „Про національну програму інформатизації”.

Національна програма інформатизації передбачає розв'язання проблемних питань, що виникли в процесі використання інформаційних ресурсів, - зменшення розриву між зростаючими потребами в інформації та рівнем її використання, досягнення Україною рівня інформатизації розвинутих країн світу. Вона включає комплекс взаємопов'язаних завдань інформатизації, спрямованих на реалізацію державної політики, створення загальнодержавної мережі інформаційного забезпечення різних галузей виробничої та соціальної сфери.

Основними умовами розвитку українського суспільства є забезпечення усім його членам рівного доступу до необхідної інформації, культурного надбання України та світу, що є запорукою ефективної національної безпеки, розвитку, передусім, науки, освіти, культури тощо. Здебільшого ці функції покладені на сучасні бібліотеки, зокрема на наукові бібліотеки університетів.

В останні роки в суспільстві створилося підґрунтя для нового розуміння значення бібліотеки. У зв'язку з переходом до інформаційного суспільства, бібліотеки розглядаються як суб'єкти інформаційних процесів та інформаційних ресурсів. Це пов'язано з тим, що до традиційних ресурсів бібліотек додалися аудіо- та відеоматеріали, електронні ресурси.

Мережа Інтернет взяла на себе деякі функції бібліотек, стала пріоритетним джерелом інформації в суспільстві. Стрімка модернізація суспільства стала причиною того, що Інтернет-ресурси стали більш доступними ніж бібліотечні в будь-який час, будь-якої тематики та будь-якому обсязі. Запити сучасного суспільства постійно зростають, всеохоплююча інформатизація створила перед сучасними бібліотеками ряд проблем.

Криза культурних інститутів в умовах глобалізації та техногенного вибуху у сфері комунікацій спричинена тим, що читачі перетворюються на „віддалених користувачів”, знецінюється друкований документ, втрачаються навички читання в суспільстві, знижується інтерес до відвідування культурних інститутів у цілому,

падає престиж бібліотеки, оскільки панування нових інформаційних технологій призвело до прискорення доступу до цифрових ресурсів усього світу.

Усе це потребує переосмислення місця й ролі бібліотек, перебудови їх функцій, виходячи з нових умов. Саме в цьому полягає актуальність обраної нами теми.

Метою статті є спроба визначення законодавчо-правових засад та узагальнення науково-методичних розвідок щодо розвитку й використання засобів інформатизації сучасними бібліотеками.

Проблемі розвитку сучасних бібліотек в умовах розвитку інформаційного суспільства присвячено значну кількість праць вітчизняних та зарубіжних науковців.

На ролі бібліотеки в сучасному суспільстві наголошував Г. Фонотов, який визначав бібліотеку як „...гуманітарний заклад, соціальною функцією якого є активна участь в освіті й вихованні особистості, її інтелектуальної та практичної діяльності, розвитку науки і культури, їхнього взаємозбагачення, забезпеченні прав людини на користування духовними цінностями, закріпленні її фізичного і морального здоров'я” [1, с. 45].

Відповідно до Концепції якісних змін бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України (до 2025 року), бібліотеки покликані:

– забезпечувати вільний доступ до інформації, знань і культурного надбання у громадянському інформаційному мережевому суспільстві, у суспільстві, де розвивається ринкова економіка;

– допомагати людям у реалізації громадянських, політичних, економічних, соціальних і культурних прав.

– сприяти навчанню протягом життя, отриманню знань і навичок, важливих для суспільства знань [2, с. 7].

Сучасна розбудова суспільства вимагає практичного впровадження засобів ефективного управління інформацією. Реалізувати ці засоби дозволяє використання нових електронних інформаційних технологій, що, у свою чергу, забезпечують управління та обробку інформаційних масивів, котрі дуже стрімко розростаються, а також вільний доступ до них користувачам на всіх рівнях соціальної структури сучасного суспільства.

Згідно із сучасними тенденціями розповсюдження інформації в наш час бібліотечна справа України потребує значних організаційних, структурних та технологічних змін для більш якісного надання інформаційних послуг. В умовах глобального інформаційного середовища для всіх сфер бібліотечної галузі – практики, науки, освіти, управління – велику роль відіграє впровадження інформаційних технологій у бібліотеках, створення електронних інформаційних баз, а також професійна підготовка бібліотечних працівників, що відповідає сучасним потребам бібліотечно-інформаційного обслуговування.

Інтенсивний розвиток та актуалізація документно-інформаційних ресурсів бібліотек у електронних базах даних потребує створення системи універсального доступу до них.

Лідером інформаційної підтримки користувачів є власні ресурси бібліотеки, до яких належать електронний каталог на документний фонд бібліотеки, інтернет-сайт, репозиторій та електронні бібліотеки.

Наукові бібліотеки розташовують на власних сайтах рекомендаційні списки літератури відповідно до найактуальніших читацьких запитів, інформацію про нові надходження, популяризують наукову діяльність університету та відіграють значну роль у забезпеченні інформаційної, освітньої та наукової підтримки користувачів.

На відміну від сайтів бібліотек цифрові репозиторії мають уніфікований вигляд. Репозиторій - це відкритий електронний архів матеріалів наукового та

навчально-методичного призначення, створених вченими, викладачами, співробітниками та студентами університету у вигляді файлів, доступних для поширення мережею Інтернет. Метою створення репозиторію є забезпечення вільного доступу до освітніх матеріалів і результатів наукових досліджень, підвищення рівня цитування публікацій учених університету. Науковці університету розміщують електронні копії своїх матеріалів (статті, монографії, навчально-методичні посібники та тощо), дотримуючись певних вимог.

На сучасному етапі масової інтеграції інформаційних ресурсів у цифровий простір особливе місце займають електронні бібліотеки.

Електронні бібліотеки здійснюють свою діяльність на підставі закріпленого у статті 34 Конституції України права „... вільно збирати, зберігати, використовувати та поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір”[3, с. 12].

Хоча закріпленого на законодавчому рівні визначення поняття „електронна бібліотека” досі не існує, її функціонування цілком підпадає під дію Закону України „Про бібліотеки та бібліотечну справу”. Але колекції документів у електронній формі сьогодні створюються з метою забезпечення своєї власної роботи.

Будь-яка бібліотека як інформаційний, культурний, освітній заклад (установа, організація) або структурний підрозділ, що має упорядкований фонд документів, надає доступ до своїх інформаційних ресурсів на підставі статті 1 Закону „Про бібліотеки та бібліотечну справу” [4]. Але для електронної бібліотеки, що не має офіційного статусу, надання доступу до своїх фондів третім особам буде порушенням вітчизняного законодавства.

У ДСТУ 7448:2013 „електронна бібліотека” розглядається крізь призму її завдання, а не структури. Це „інформаційна система”, призначена для накопичення,

упорядкування, обліку, оброблення, зберігання, керування та використання електронних документів [5].

Теоретичні основи створення та впорядкування фондів цифрових документів вивчали О. Антопольський, О. Баркова, К. Вігурський, А. Земсков, І. Павлуша, Н. Прилуцька, В. Резніченко, С. Трифонов, Я. Шрайбергта інші.

Під електронною колекцією дослідники розуміють систематизовану сукупність цифрових інформаційних ресурсів, об'єднаних за певним критерієм [6].

М. Когаловський вважає створення віртуальних зібрань для електронних бібліотек (ЕБ) одним з важливих напрямів розробки інформаційних систем нового класу. Критеріями об'єднання ресурсів є спорідненість змісту, джерел надходження, користувацьке призначення, спосіб доступу та ін.[7].

Електронний ресурс є головним елементом віртуальних бібліотек, які, крім повних текстів документів, мають надавати користувачам і функціональні можливості роботи з ними. Умовою перетворення зібрання цифрових матеріалів на електронну бібліотеку, на думку К. Вігурського, є її спрямованість на збереження та ефективне використання інформації згідно з певними вимогами: системність у комплектуванні мережевого документного фонду (полягає в наявності тематичного профілю, взаємопов'язаності документів у колекції, визначеності їх виду(ів), відповідності науковому, технічному, культурному і соціальному рівню суспільства); надання користувачам точно відтворених і забезпечених засобами ідентифікації вихідних відомостей і засобів навігації, пошуку, перегляду й експорту інформації [8].

Відкритий доступ до електронних бібліотек значно полегшує користувачам пошук необхідної навчальної та наукової літератури, тому що сьогодні недостатня забезпеченість навчальною літературою дуже добре компенсується електронними ресурсами, і, що найголовніше, сприяє збереженню традиційного бібліотечного фонду.

Отже, сучасна бібліотека в умовах розвитку інформаційного суспільства має всі шанси на існування та зайняття ключових місць серед джерел інформації лише за умови переосмислення місії бібліотек та її трансформації у центр надання сучасних інформаційних послуг, що задовольнятимуть потреби суспільства.

Список використаних джерел інформації:

1. Фонотов Г. П. О природе библиотек : информационные ли они учреждения? / Г. П. Фонотов // Библиотековедение. – 2002. – № 4. – С. 45.
2. Концепції якісних змін бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України (до 2025 року) // Матеріали до стратегії розвитку бібліотечної справи в Україні до 2025 року „Якісні зміни бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України” / Укр. бібл. асоц.; автори-упорядники: О. М. Бруй, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, В. С. Пашкова, Я. Є. Сошинська, І. О. Шевченко. – Київ : УБА, 2015. – с. 58.
3. Конституція України. – К. : Українська правнича фундація, 1996. – 64 с.
4. Закон України „Про бібліотеки і бібліотечну справу” [Електронний ресурс] / Стаття 1 у редакції Закону України від 21.05.2009 р. № 1388-VI. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/32/95-вр>. – Загол. з екрана.
5. Інформація та документація. Бібліотечно-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять. ДСТУ 7448:2013. – К. : Мінекономрозвитку України, 2014. – 42 с.
6. Електронні бібліотеки : інформаційні ресурси та сервіси [Електронний ресурс] / В. А. Резніченко, О. В. Захарова, Е. Г. Захарова // Проблеми програмування. – 2005. – № 4. – с. 60-72. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/1374>. – Загол. з екрана.
7. Когаловский М. Р. Научные коллекции информационных ресурсов в электронных библиотеках [Електронний ресурс] / М. Р. Когаловский // Труды первой Всероссийской конференции „Электронные библиотеки: перспективные

методы и технологии, коллекции электронных ресурсов”. – Электрон. дан. – СПб., 1999. – Режим доступа: <http://www.cemi.rssi.ru/mei/articles/dlib.htm>. – Загол. з экрана.

8. Вигурский К. В. Что такое электронная библиотека? : доклад на конференции „Информационные технологии в образовании – 2005” [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://archive.is/aIRoL>. – Загол. з экрана.

СОВРЕМЕННАЯ БИБЛИОТЕКА В УСЛОВИЯХ РАЗВИТИЯ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЩЕСТВА

Малютин О. Ф., библиотекарь научной библиотеки ГУ «Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко»

Аннотация: В статье освещаются вопросы потребностей современного информационного общества. Роль и место библиотек высших учебных заведений в информатизации общества.

Ключевые слова: информационное общество, информационные ресурсы, библиотека вуза, информационные технологии, электронные базы данных.

MODERN LIBRARY IN THE CONDITIONS OF THE INFORMATION SOCIETY DEVELOPMENT

Maljutina O. F., librarian of the Scientific Library "Lugansk Taras Shevchenko National University"

Annotation: The article delight the problem of demanding of modern information society. The role and place of Higher institution libraries in the society informatizations described.

Keywords: information society, information resources, university library, information technologies, electronic databases.

